

Мирослав Янакиев

БЛАГОЗВУЧЕН ЛИ Е БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК?¹

Решително и ясно по този въпрос е отговорил още Иван Вазов: да, хубав е езикът ни, благородно сечиво е той. Но може би нашият народен поет, повлиян от патриотичните си чувства, се е заблудил? Може би са били прави хулители на българската реч, онези, срещу които са насочени пламенните думи на стихотворението „Българският език“? Какво ни казва строгата, безпристрастна съдница – науката? Дали езикознанието потвърждава оценката на Вазов и на не един още български поет? Да, потвърждава я. За езикознанието няма неблагозвучни езици. Има само различни изговорни навици – това говорене, с което човек е свикнал от дете, му звучи приятно. Ние, българите, сме свикнали от деца със своя, български език – за нас нашето *три* е „по-благозвучно“ например от чешкото *триши*. За чехите, обратно, *триши* „звучи по-добре“ от *три*.

И все пак има случаи, когато слушаш как някой говори на възпявания от поетите твой роден, „звучен български език“, но не ти е приятно. Защо? Защото езикът става „арфа звънлива“ или „меч“ само „на майстор художник в ръцете“, а майсторът заслужава званието си само когато внимателно и упорито се труди.

Всеки звук от една дума прилича на едноцветно петънце от пъстра мозаична плочка. Както багрите на мозаичните петънца, езиковите звукове са само няколко вида – в българския език са малко повече от 40. Огромен, наистина огромен е обаче броят на възможните им комбинации – някои от тях са приятни, други не. А когато говорим и когато пишем и не мислим за благозвучието на израза си, не прехвърляме, както сполучливо е казал Вл. Маяковски, хиляди тонове словесна руда заради една дума, често се случва да си послужим с такива съчетания от звукове, които читателят или слушателят ни оценяват като грозни, неблагозвучни.

Изкусният майстор на мозайки дълго подбира най-сполучливото съчетание от плочки, което едновременно да възплъщава точно идеята му и да бъде приятна за окото, т. е. да спазва законите на багровата естетика. Всеки, който милее за езика си, когато говори или пише, трябва усърдно да търси такива съчетания от думи, които да изразяват точно мисълта му и в същото време да не нарушават законите на благозвучието. Но за да не се нарушават, тези закони трябва да се знаят.

¹ В сп. *Пионерски ръководител*, 1959, № 5, с. 25.

Ето първия от тях: *непосредственото повтаряне на едно и също звукосъчетание се възприема като неблагозвучие*. Държим ли постоянно буден този закон в главата си, гласуваме ли му, така да се каже, правото на последен и неотменим качествен контрол върху нашите изрази, ние безжалостно, но окончателно ще бракуваме изречения като следното: „Учащите се се събраха в салона на училището“. Повтореното в него звучи грозно, неприятно. Въз основа на този закон не би трябвало да се примиряваме също нито с досадното, тройно *на* в израза „страна на народната власт“, нито с двойното *ха* в „написаха характеристиките“ .

А ето как гласи вторият закон на благозвучието: *повтарящи се несъседни думи или части от думи не звучат добре, щом чрез тях не се осъществява градация или рима*. Но не всяко повторение е неблагозвучно. В творчеството на големите наши писатели и публицисти изобилствуват примери на повторения, които подсилват степенуването на чувството в израза. Така думата *ти* е използвана три пъти в едно само изречение от Вапцаровото стихотворение „Двубой“ .

но **ти** изчерпваш своите сили,
слабееш **ти**, отпадаш **ти**,

В такива случаи повторенията са си на мястото – те изпълняват специална задача. А когато идат, без да ги търсим, когато не са опора на засилващо се чувство, те само развалят впечатлението от казаното. Дразнят добрия усет например изрази като следните:

„**значението** на **решението** за **изпълнението** на **постановлението**“.

„трудът **на** членовете **на** ДКМС“,

„искаме да почнем да работим“,

„комитетите, **които** са взели решения, **които** противоречат на инструкцията, **която** беше изпратена...“ .

Знам, мнозина ще запитат: „Как да поправим тези явно неблагозвучни изрази?“ На такъв въпрос общ отговор не може да се даде. Във всеки отделен случай начинът на поправка ще бъде различен. Само едно нещо трябва да се знае: *не може да се отстранява неблагозвучното повторение, като се изпусне повтаряната дума, защото ще се наруши граматическата правилност на израза*. Така, ако в израза „учащите се се събираха“ просто отстраним едната думичка *се*, ние ще го направим благозвучен,

но... граматически неправилен. „От трън, та на глог“, би казал за такава поправка народът.

А в нашия печат често се срещат „благозвучия“ от този тип. Четем например: „Благодарение съдействието на околийския комитет...“. Спасил се е авторът от неблагозвучно двойно *на*, но с цената на стилно-граматическа грешка, макар че правилни и едновременно благозвучни синонимни изрази колкото щеш в езика ни: „с помощта на околийския комитет“, „при съдействието на околийския комитет“ и пр., и пр.

Рецепти за поправка на неблагозвучните изрази няма да помогнат. Нужно е всеки, който цени хубостта на езика ни, да бъде внимателен, когато сам говори, и да прави бележки на своите събеседници, когато те допускат неблагозвучни повторения в говора си. Дървото се превива, докато е младо. Накараме ли чрез синонимни бележки ученика още в началния курс на училището да мисли не само за граматическата правилност, но и за благозвучието на изреченията си, можем да бъдем сигурни – след десетина години изрази като посочените по-горе няма да се ширят по страниците на вестниците, на списанията, та дори и на учебниците.